Kärlek med risk för livet

Ilskna reaktioner och hot om våld stoppar inte Zanele Muholi, en ung, sydafrikansk aktivist och fotograf som prisbelönats för sina bilder av lesbiska kvinnor.
– Vi får inte vara rädda för att tala ut, för att ha en röst. Om du är tyst är du maktlös, säger hon.

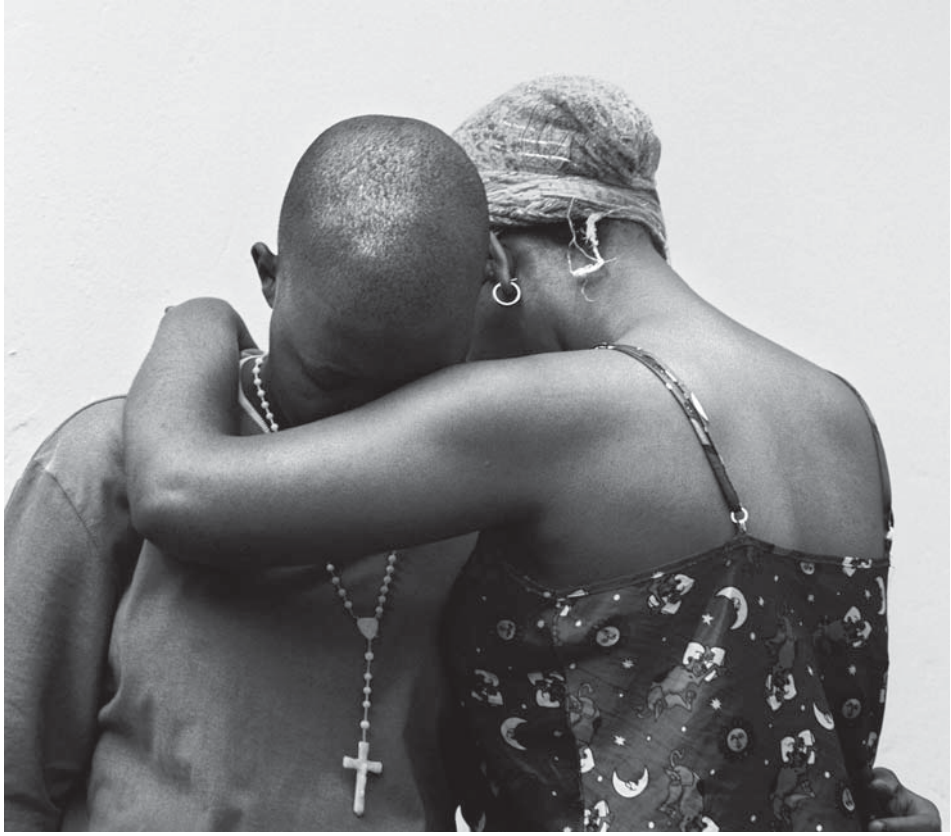

Only Half the Picture **heter fotografen Zanele Muholis utställning som visas just nu på galleriet Michael Stevenson i Kapstaden.** FOTO: ZANELE MUHOLI

När Zanele Muholis första utställning, med fotografier av lesbiska kvinnor, visades på ett universitet i Kapstaden för två år sedan reagerade många besökare med chock och ilska.

Gästboken fylldes av arga, homofobiska kommentarer med referenser till religion, kultur och moral och krav på att fotografierna skulle censureras. Risken för att någon besökare skulle göra allvar av sina homofobiska och kvinnofientliga hot fanns då liksom nu ständigt närvarande.

– Det inspirerade mig till att göra den andra delen av mitt konstprojekt, under vilket jag filmade människors reaktioner på mina bilder, säger hon.

Filmen, tillsammans med både tidigare och senare fotografier, visas just nu på ett av Kapstadens mest prestigefyllda gallerier under utställningen *Only Half the Picture*. Bilderna synliggör kvinnor som tystats av våld och rädsla och berättar historier om en verklighet som få talar om. De inkluderar Zanele Muholis starka porträtt av kvinnor som utsatts för hatbrott på grund av sin sexualitet, bilder av intimitet, illustrationer av kvinnlig vänskap och lesbisk vardag, och en serie bilder om mens där blodet får vara rött.

– Människorna på bilderna är inte bara subjekt. Det är mitt folk, mina vänner. De beskriver vem jag är, säger hon.

Att få ökat erkännande som fotograf är inte Zanele Muholis huvudmål. Viktigare är att skapa utrymme för debatt om frågor som människor känner till men inte pratar om.

– Ingenting är privat: menstruation, homosexuella, kvinnor... Det är bara något vi lärt oss, att gömma dessa saker under mattan.

Hennes formel är att konst + aktivism = verklighet.

– Mitt arbete utgör konst, men det är också blandat med aktivism. Det är inte estetiskt korrekt, jag fångar bilder med ångest, säger hon.

Unik konstitution i Sydafrika

Sedan demokrati infördes i Sydafrika 1994 har debatten om sex och sexualitet, som under apartheid var kraftigt censurerad, snabbt tagit plats i den allmänna domänen i form av reklam, artiklar, böcker, musik och filmer mm. Homosexualitet har också blivit mer synligt och fått ett starkt lagligt skydd. Sydafrikas konstitution är unik i det att den inkluderar homosexualitet som en av de grunder på vilka det är förbjudet att diskriminera, och homosexuella äktenskap kommer inom kort att legaliseras.

Men även om lagen ger ett starkt skydd, och homosexualitet är accepterat på vissa platser och i vissa situationer, kan realiteten vara helt annorlunda inte så långt därifrån.

Bara en månad innan Zanele Muholis utställning öppnades i Kapstaden, och fick goda recensioner i flera dagstidningar, misshandlades en ung lesbisk kvinna till döds av en mobb i en av Kapstadens förstäder, på grund av sin sexualitet. Det blev en stark påminnelse om att välja att tala ut och visa sin identitet, som Zanele Muholi och de vänner hon fotograferat gjort, kan vara att riskera livet.

Flera homoaktivister och forskare menar att det ironiskt nog är just den snabbt ökade öppenheten kring frågor om sex och sexualitet som provocerat fler hatbrott mot homosexuella. De kopplar samman ökningen av hatbrott med vad som beskrivits som en "kris i maskulinitet", där den traditionella mansrollen som "familjens överhuvud" uppluckrats genom bland annat arbetslöshet. Förövarna av dessa brott försöker stärka sin maskulina position gentemot andra kvinnor och män, menar man, och kvinnor som öppet väljer maskulina attribut upplevs då som ett hot.

Genom sina bilder ställer Zanele Muholi provokativa frågor kring vad vi som individer och vad samhället gjort för att försäkra att snabba åtgärder vidtas mot hatbrott och diskriminering.

– Mina bilder är inte sådana där du bara går för att se en show. De behöver diskuteras i kvinnorörelser, säger hon.

Även om våld och diskriminering lyfts upp till ytan genom Zanele Muholis bilder fäster hon vikt vid att samtidigt visa fotografier av vardagssituationer och intimitet. För våld och diskriminering är, som titeln på utställningen antyder, bara halva bilden.

– Du slutar inte älska din kvinna bara för att vissa människor är homofober. Livet är större än så, säger hon.

ÅSA ERIKSSON,
Kapstaden

Se utställningen på nätet:
http://www.michaelstevenson.com/contemporary/exhibitions/muholi/muholi.htm
Läs mer om homosexfrågor i Afrika, och reportage av Zanele Muholi:
www.mask.org.za

SOME RIGHTS RESERVED
Texten i detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Icke-kommersiell-Dela Lika 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök http://creative-commons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/se/. Verket har publicerats i www.globalarkivet.se